

METHODICAL FOUNDATIONS OF IMPROVEMENT OF NORMATIVE MONETARY EVALUATION OF ARABLE ON MARKETING APPROACHES

The article considers the differences between the three methodological approaches to the normative monetary assessment of arable land in the Poltava region, namely: 1) for cereals, 2) for five crops, and 3) for adjusting the second option, based on the correction factor for cereals. The discrepancies between the methodological approaches to the NME of arable land are substantiated and revealed due to the quantitative distribution of the values of the indicators depending on the sinusoidal function and as a result of their positioning (placement) on the trigonometric circle. It is revealed that the normative monetary assessment of arable land for five crops differs significantly from the method of calculation only for cereals, while the amount of NME of arable land for the latter in terms of absolute and relative comparison is significantly inferior. It has been established that as a result of the calculation of the NME of arable land for five crops (variant II), there is a positive change in this indicator, particularly in the Chutovsky district, for which the relative increase is 182,7% compared to variant I and 88,4% according to the third option. However, the existing changes in the values between the II and III variants show the presence of significant differences due to the frequent discrepancy between the distribution of rental income among administrative districts based on soil quality and the grain correction factor.

Key words: soil bonitet, differential rent, economic valuation of land, normative monetary estimation of arable, rental income.

УДК 330.56

Філяк М.С.

кандидат економічних наук, докторант,
Львівський університет бізнесу і права

ОГЛЯД ВИЗНАЧНИКІВ КЛАСТЕРНОЇ СИСТЕМИ ПОСЕЛЕНЬ ВІДПОВІДНО ДО ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ

Стаття представляє серію дискурсів, які виділяє типи держав-містоутворювачів та розвиває дискусію про фактори сумісності промислових міст із сільськогосподарською діяльністю. Визначено типові поселення, що входять у територіальний кластер, та типи самих кластерів. Автор пропонує шляхи покращення описаних недоліків для використання у програмно-орієнтованому підході до управління розвитком поселень і територій.

Ключові слова: програмно-орієнтований підхід (ПОП), ініціативна група, стратегія, об'єднана територіальна громада, кластер.

Постановка проблеми. Види кластерів та їхня взаємна залежність у науковому дискурсі описуються тому, що в основному саме цю форму просторової організації ми спостерігаємо на практиці. І хоча ми припускаємо, що, будівництво мережі торгових міст, а потім – військово-виробничих кластерів – це рудимент від минулих мікроцівілізацій, однак у кластерах ми часто помічаємо такі підтипи міст як «культурна столиця» і «виробничий вузол». Крім того, є типові «видобувні міста» і «торгові міста» (останні – часто поєднують цю функцію з іншою). Окрім цього, було помічено, що «культурні надбудови» найбільш потрібні та виражені в такому типі міст як «культурна столиця». Ці фактори зумовлюють необхідність подальшого дослідження на означену тему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження територіально-виробничих кластерів є тематикою таких вчених, як, зокрема, О. Гладкий,

Н. Параниця, В. Федорова, Ю. Папіж, А. Шевченко, В. Савченко, Ю. Сотніков та ін. Дане дослідження надає власну типологію та проводить історичні аналогії, прослідковуючи еволюцію таких кластерів.

Мета дослідження: розвинути тезу про несумісність міст-промислових центрів з такою діяльністю як сільське господарство, виділити типи держав-містоутворювачів, та дослідити стратегії взаємодії у кластерах «місто-село».

Виклад основного матеріалу дослідження. Як ми знаємо, видобувне місто живе, поки є, що добувати там. Відповідно, торгове місто живе, поки навколо є населення – джерело попиту, і поки до цього міста-ринку можна зручно і просто дістатися. Крім того, в ньому повинні бути захищені торгові майданчики. Місто-промисловий вузол знаходиться в тісному зв'язку з «культурною столицею», і в разі її занепаду промисловий

вузол або повинен перейняти на себе її функції, або перепрофілюватися. Підтипом промислового вузла є ланка третинної переробки, тобто виробництва засобів виробництва для видобувних міст. Є, ймовірно, ще вузли переробки продуктів видобутку, але в сільському господарстві вони складно оформляються в міста (ймовірно, тому, що у таких вузлів не завжди є необхідність в тих інфраструктурних елементах, які роблять поселення містом), а в промисловості це також фабрики, але поселення навколо них оформлюються в робітничі селища і далі в більшості випадків не еволюціонують – оскільки в такому поселенні занадто мала потреба у «міській» інфраструктурній надбудові і немає особливої необхідності в його перетворенні на «повноцінне» місто.

Саме через те, що життєвий цикл цих малих поселень невеликий і обмежується здебільшого одним технологічним укладом, і формуються такі територіальні кластери, де т.зв. «Культурна столиця» виступає центром і спирається на 2-3 «промислові вузли», а також, паралельно, на мережу «вузлів переробки», до якої приєднані «видобувні міста». Схожа ситуація і в сільському господарстві, де, можливо, кількість «видобувних міст» більше, а вузли переробки укрупнені. Додамо до цього мережу гарнізонів, рівномірно розподілених по території та сконцентрованих біля великих поселень.

Культурні столиці – це старі багаті міста, які пережили декілька мікроцивілізацій. У них завжди є історична частина, де земля найдорожча. Ціни в культурних столицях в 1,5 ... 3 рази вище, ніж в «виробничих вузлах». Ці культурні центри великі, і частини міст там були побудовані в різні історичні епохи. Вони багаті і часто відкуповувалися від завойовників, тому руйнування переламних періодів торкнулися їх менше. Саме там знаходяться ознаки культурного життя: а саме опера, театри драми, ексклюзивні ресторани, а також розвинена система балансів і стримування в надбудовах самоврядування. Живуть там лише ті, хто згоден і може там жити. Також завжди, і в т.ч. заради власного розвитку цього міста, там засновані університети, дослідницькі та наукові центри регіонального значення. Туди приїжджають навчатися молоді люди вищих технічних наук, але часто, (і це ексклюзивно можна знайти у культурних столицях) – саме гуманітарних наук. У Культурних столицях також часто існує «розсадник» соціальних паразитів, а також всі більше – людей з хворою психікою, які не витримали життя в такому місті, але не можуть звідти виїхати. Також там ви знайдете деяку кількість «ексцентричних диваків», які, проте, все ж більше прагнуть перебраться у Головну політичну столицю. Культурні столиці трохи схожі між собою, і розподілені по одній на кожен історичний, унікальний соціокультурний регіон. У неї всередині з часом створюється «концентрат» з культурної спадщини і продуктивних ментальних задатків саме того регіону, центром якого вона є. Чому саме там універ-

ситети і опера? Тому що десь необхідно розміщувати той суспільний прошарок, якому за родом діяльності необхідні такі розваги, а дітям з такими задатками необхідні місця навчання у вищій гуманітарній сфері. Також «культурні столиці» здатні генерувати набутий досвід і їх керівна ланка готова мислити довгостроково, у т.ч. краще готуватися до зміни епох і правлінь. Саме там визрівають ядра політичних партій, полем арени яких стане згодом Головна політична столиця, але куди (в свої культурні столиці) вони, після виснажливого бою або поразки в центрі, повертаються на перегруповання.

Виробничі вузли пережили 2-3 мікроцивілізації, і часом стояли закинутими на протязі як мінімум десятиліть. Нові інвестори, чергуючись, вдихали нове виробниче життя в ці вузли, але завжди, здається, на схожій базі. Населення там пристосоване саме до високих технологій, але часто саме до матеріальної економіки – тобто коли в результаті роботи отримується матеріальне обладнання, машини. У виробничих вузлах високий рівень зайнятості, і майже немає жебраків (вкрай не вітається). Тут люди сподіваються на бадьорий, здоровий розум і умілі руки, та на власну працю, яка непогано оплачується. Найгірше для виробничого вузла – це втрата фундаментального ринку збуту, втрата клієнтів з культурної столиці і втрата більшості виробничих баз на місцях. Тоді він не загине але прийде в занепад. Як правило, рівень компетенції керівництва такого вузла достатній для того, щоб вміло згладжувати «сезонність розвитку» такого міста на шкалі «розбагатіння – занепаду» і підтримувати його параметри на більш-менш стабільному рівні.

Взаємостосунки місто-село в межах мікрорегіонального кластера

Припустимо у якості робочої гіпотези, що тип людей, які живуть та працюють у місті, скеровують свою енергію – майже всю – на досягнення результатів у межах та згідно цілей тих організаційних одиниць, яким вони підпорядковуються. Натомість, якщо вони половину цієї енергії віддаватимуть власній присадибній ділянці, то вони перестануть бути ефективними. Оскільки сільськогосподарські ділянки для міста виявляться менш прибутковими, аніж основні інституції, то перші будуть знищені чи закриті – адже цінна енергія працівників не мусить витрачатися на вирощування собі їжі, а не на роботу в великій організаційній системі¹.

Приклад ситуації дисбалансу у сприйнятті психології міста та села, що сталася на початку 1980-х у одному з нафтодобувних міст Євразійського континенту, добре ілюструє цю несумісність за недосконалого рівня технологій. У промисловому місті, де дорого утримувати працівників дефіцитних спеціальностей та загалом кваліфіковані робітники у дефіциті, хоча нафтова галузь у той час була високоприбутковою, заробітчани вирішили зекономити на привозних овочах і вирішили у теплі періоди вирощувати свою

¹ Дозволимо запропонувати дещо утопічне рішення майбутнього – майже повну автоматизацію присадибних господарств на побутовому рівні, що зробить можливим співіснування зелених зон (продуктивних присадиб) у окремих промислових вузлах та, більш ймовірно, у культурних столицях.

городину у саморобних тепличках. Це виявилось для них хорошим рішенням – і інші робітники почали на ділянках біля свого житла висаджувати овочі під теплиці. Однак, в результаті вони почали часто відпрошуватися додому, тому що їм треба було доглядати овочі, а також робити помилки під час роботи на нафтодобувних підприємствах. Врешті, керівництво міста під час чергового великого прибирання території вирішило знести ці саморобні теплиці – тим більше, що вони розташовувалися на державній землі і були, по суті, незаконною забудовою. На підприємствах цього міста, що були містоутворюючими, менеджмент вирішив, що, оскільки робітники добре заробляють, то нехай платять за дорогі овочі, які привозяться з інших регіонів, і не відволікаються на теплиці – вони ж тут не для того, щоб вирощувати собі овочі, а для того, щоб добувати та переробляти нафту і газ.

Традиційне нерозміщення сільського господарства у містах веде початок, ймовірно, від традиційного поділу суспільства на 3 класи: військових, селян та монахів [1], на базі яких у промислово-ремісничих містах сформувався клас ремісників, а згодом – вже в 19 ст. – промислових робочих. Селянам відводилася важлива суспільна роль – обробляти землю та вирощувати їжу, достатню для того, щоб прогодувати все населення державного формування. При цьому, зауважимо, у державах, що не вели колонізаційну політику, а вирішили залишатися у своїх межах, сільське господарство слугувало функціям задоволення внутрішньої потреби держави у їжі та не було взагалі орієнтоване на експорт, навіть залишки скоріше кладалися на склад для створення державного резерву. З іншого боку, створення експортно-орієнтованих галузей сільського господарства стало можливим лише на колонізованих територіях². З цього почалася регулятивна політика та, зокрема, на цій основі Адам Сміт, [2] аналізуючи незалежних виробників зернових, створив свої постулати «невидимої руки ринку». Раніше, коли весь виробіток сільськогосподарської продукції регламентувався і не був у надлишку, такої проблеми як перевиробництво та парадокси попиту на зернові, не було. Саме тому в світових виробників зернових існують добре налагоджені системи квотування.

Треба також сказати, що клас ремісників у містах сформувався не одразу, хоча ми бачимо також, яку сильну необхідність державне формування навіть раннього середньовіччя відчувало у створенні та життєздатності своїх міст – аж настільки, що їх створення високопосадовцями за власний рахунок на нових приєднаних територіях віталось та містам при бажанні надавалися привілеї «міського права» (зокрема, напр. Магдебургського). Таким чином, ймовірно, державні формування початково спиралися на систему укріплених військово-промислових вузлів (міст), а задля під-

тримки продовольчої безпеки розселили «своїх» селян на контрольованих територіях та надали їм завдання по вирощуванню їжі³, а вже наступним кроком було створення власне промисловості, яку супроводжувала поява ремісничого класу і саме у містах. Це дуже схоже на схему початкової колонізації території, але з невеликими відмінностями – коли селяни або якісь місцеві люди частково вже були на території, але у них просто змінився менеджмент та були запроваджені деякі нові традиції. Так, зокрема, діяла і австрійська імперія після чергового поділу Польщі [4]: вона цікавилася на нових приєднаних польських землях не стільки ресурсами сільського господарства, як рудними ресурсами та можливостями (коштом та безпекою) їх транспортування до вузлів переробки та до центрів масового попиту на своїх територіях. Почавши із забезпечення збройної підтримки функціонування модулів добутки та, при можливості, переробки копалин, вони свідомо почали, вже дещо згодом, зважати на настрої місцевого населення – як на фактор, що заважає чи сприяє добутку природних ресурсів та є одним з чинників стабілізації нових надбаних територій.

З наведеного вище в контексті просторового планування кластеру поселень можна зробити висновок: *державна, яка має за мету добуток та переробку земельних ресурсів (промислово-орієнтована) спочатку, окрім фортів, будує дороги та укріплені виробничі вузли базового циклу переробки, і постачає у ці вузли кваліфіковані кадри, а вже потім, можливо, починає вирішувати соціальні питання місцевого населення та сільського господарства – навіть для підтримки свого існування*. Такій державі легше привезти їжу із безпечних місць, аніж вирощувати її у місцевій, незрозумілій ситуації. З іншого боку, держава військова, без промислової цілі, формується одразу ж як трикласова єдність та наділяє кожен клас (військові, селяни, монахи) чіткою функцією, та освоює територію із початковою спрямованістю на розвиток сільського господарства. Вона найперше хоче нагодувати всіх своїх, а вже потім переходить до ремісництва.

Таким чином, і міста минулого треба розглядати як два головних підтипи: а) місто-завод для виробничої держави, б) місто-форт для військової держави. У підтипі а) можуть виділятися декілька, наприклад: 1) добувне місто; 2) місто-переробне підприємство; 3) місто-транспортна розв'язка, порт + склад; 4) місто-адміністративний центр та пункт освіти, культури та розваг; 5) місто-військовий гарнізон та б) можливо, деякі інші. При цьому треба зауважити, що різновид 5), хоч і існував, але не видається цілком логічним у цій схемі, хоча він майже завжди у цій державі представляє собою потужну фортецю, військовий вузол або, у нашому розумінні, «ставка».

² Наприклад, у США перед незалежністю, Канаді, та Україні в період втрати державності. Причому, зауважимо, корінне населення цих країн прогало колонізаторам та віддало їм свої ресурси, зокрема, і чорноземи, які потребували якогось використання і тому на них було дешево вирощувати зернові.

³ Чи адаптувало селян під себе, як у імперії Карла Великого. При цьому також, не виключено, що місцевий феодал відіграв функцію державного представника, який контролював процес створення продуктів харчування та, вибірково, підтримки боєготовності.

Окрім цього, у власне військовій державі міста згаданого нами підтипу «б») також можуть поділятися на різновиди: 1) велике місто – «караван-сарай» та ринок з палацами місцевих керівників; 2) сільська укріплена садиба-двір; 3) казарми чи військовий табір польових військ (призовників та законтрактованих військових); 4) ймовірно, сільські населені пункти, де живуть селяни та місцеве населення (якщо таке було до колонізації) без кваліфікації (агенти натуральної економіки). Таким чином, ми бачимо, що Перший тип держави є більш ієрархічним функціонально та нібито розвинутий «вглиб» спеціалізації та технології, а Другий тип держави розвинутий за територіальним принципом та має тенденцію до охоплення «вшир». Технології та ставлення до них у двох типах держав також різне. У першій державі технології добре вивчені, стандартні, на все є рішення, і вони глибоко інтегровані у державу. Експерименти обмежені та не дуже вітаються, хіба що як останній вихід із ситуації. У Другій державі немає такого багатства технологій, а акцент робиться на військово-промислому комплексі⁴. Тоді як Перша держава не мириться із місцевим населенням та просто нівелює його, переселяє чи винищує, то Друга держава вимушено бачить у місцевому населенні потенціал – адже у них бракує людей та вони сподіваються на життя у мирі серед місцевих, на змішані шлюби та на отримання з місцевих джерел продуктів харчування. Друга держава краще ставиться до місцевого населення, що залишилося на зайнятій території. Якщо розглядати місто у взаємодії з селом, то це можливо в основному в державі Другого типу. Якщо Римську імперію на етапі розквіту можна розглядати як Першу державу (промислову), то Імперію Карла Великого – як Другу державу (військову).

Як можна зрозуміти, на території, що складається з мережі міст, завжди знайдуться ще й села, і, розуміючи згубність стратегії перетворення міста на село та загалом деструктивність навіть тимчасового домінування села над містом для території загалом, підхід держави до партнерства «місто-село» у ХХІ сторіччі еволюціонував. Оскільки кризи економічного устрою призводили ще у ХІХ ст. до селянських бунтів, викликаних ревізіціями та голодом [5], а відповідно – до вбивств великих землевласників та їх менеджменту, то на сучасному етапі економічна система вирішила позбавитися селян як впливового класу. Залишивши таку групу як малі фермери заради прояву автентичності та підтримки малого виробника, вона зараз довіряє виробництво сільгосп. продукції великим холдингам, тому що знає: вони більш прогнозовані та говорять зрозумілою для міст мовою. Вони не схильні до раптових революцій і з ними завжди можна домовитися, чого не скажеш про селян як про масову групу. Далі, місто у цьому кластері «місто-село» вирішило адаптувати у себе тих, хто міг би народитися у селі, але тепер так чи інакше зростає у міській культурі. Адже з практики та історичного

⁴ Вони змушені будуть, врешті, розвивати свою техніку тому, що вони змушені рухатися вшир, колонізувати нові простори, особливо у диких сусідів.

досвіду відомо, що у занадто заможного селянина просянаються не ті якості характеру, які потрібні для плано-мірного, правильного особистого розвитку.

Далі, якщо ми бачимо політику держави як працедавця та розпорядника ресурсами на території, то вона не особливо відрізняється від політики згаданого нами великого приватного працедавця. На місцях поселення територіальної громади, де знайдені ресурси, такий працедавець будує комбінат, на який на керівні та відповідальні посади призначає зовнішніх фахівців, у т.ч. керівників, а місцеве населення залучається в основному на другорядні роботи. На сам населений пункт увага звертається мінімально, по мірі необхідності забезпечення інфраструктури комбінату. При цьому вважається, що самоврядування та місцеві підприємства громади мають самі займатися покращенням життя мешканців. Інша стратегія виявляється, коли працедавець будує містоутворювальне підприємство на новому місці або руйнує старе поселення та будує повністю нове на місці старого. Тоді на розвиток усіх сторін життя цього поселення виділяються значні ресурси – ймовірно, в очікуванні високих прибутків від підприємства, і певний час там облаштовується приватний чи державний «соціалізм». Населення у це місто завозиться повністю зовнішнє, на усі рівні відповідальності та з різноманітних регіонів. При цьому часто якість людського капіталу підтримується високою, а чисельність мешканців контролюється. Тоді це поселення має шанс бути створеним як місто, і отже, його треба вважати штучно створеним, за умов послідовного розвитку господарських систем «великого працедавця» на його території, і всередині має підтримуватися подібна культура, що є правилом майже в усіх випадках промислових міст. Ми маємо сподівання, що окреслені дисбаланси будуть вирішені більшою мірою в ході реформи самоврядування та створення дієвих мікрорегіональних кластерів – об'єднаних територіальних громад (ОТГ), аналізу стратегій та планів яких ми присвячуємо окрему частину дослідження.

Ми вже не раз розглядали суперництво села, міста та конкурентних племен чи груп поміж сусідніми міськими поселеннями, та зрозуміли, наскільки жорстка боротьба за домінування точиться між конкурентними поселеннями та, певною мірою, між містами та «людьми землі» паралельно із цим. Фактично, ця постійна боротьба і є єдиною сполучною ланкою та спільною рисою, як поєднує різноманітні відомі нам етапи історії поселень. Як виняток, у Великобританії, королева Вікторія керувала без внутрішніх війн та з незмінною податковою політикою декілька десятків років (не менше, ніж одне покоління) – і цей відносний спокій настільки запам'ятовувався народові Англії, що люди ще десятиліттями згадували цей проміжок спокійного життя – як епоху процвітання та благополуччя. *Отже, протистояння, за окремим винятками, є правилом у житті та розвитку поселень.*

Для нас, таким чином, суттєвим фактором, що вказує при діагностиці на поточний стан міста, є швидкість

його розвитку на загальному фоні конкурентного протистояння. При цьому, однак, розвиток треба в основному, але не завжди, розглядати як процес, що не створює фатального перевантаження у інших, суттєвих сферах суспільно-економічного життя, тобто, наприклад, будівництво двох нових заводів не повинно зазвичай, у добре спланованому та «базовому» сценарії розвитку, призводити до екологічної катастрофи у місті. Розвиток технологій та якості життя із збереженням потенціалу навколишньої природи можна описати рядом показників, які будуть показувати місту, наскільки швидко воно розвивається у порівнянні з конкурентами і наскільки збалансовано цей розвиток відбувається.

Висновки з проведеного дослідження. Різні типи міст існують відповідно до їхнього групування щодо просторової організації території. До них належать такі умовні типи: «головна політична столиця», «культурна столиця», «промисловий вузол», «рудник-шахта», «вузол пакування та збуту (ринок)», «сільськогосподарський вузол», «багате село», «село-транспортний роз'їзд», а також «хутір» (останній тип дуже малий, дуже віддалений від міста та дуже близький до природи). В залежності від типової ролі цих поселень в складі кластеру, визначається і співвідношення шарів (лат. strata) у соціальній структурі поселення. Склад та стосунки міст у кластері, а також самі розміри та композиція кластеру, відрізняються в залежності від періоду та циклу – в основному від того, чи це «імперський» період розвитку території, чи незалежний. Таким чином власне регулюється розвиток та занепад міст у складі кластеру: залежно від циклу, композиції соціального капіталу, наявної ролі поселення у існуючому кластері, а також з урахуванням ближчих

планів та планів поколіннєвих. Наприклад, місто може бездумно прагнути стати «культурною столицею» в період, коли несприятливими є умови циклу (імперський промисловий) або несприятливі умови соціальної структури (недостатньо культурного прошарку та через покоління він не збільшиться визначально). Аналогічно і промисловим вузлом в Європі місто не стане у випадку, коли воно хоче в найближчі ½ покоління наростити виробництво у традиційному секторі економіки, а у регіоні перейшли в наступний технологічний уклад (нанотехнології і т.д.), а традиційна галузь лишилася лише, наприклад, у промислових регіонах інших континентів.

Таким чином для міста варто сформувати параметри аналізу не лише на основі природно-ресурсної забезпеченості, але й з урахуванням факторів циклу, соціуму, та ролі міста у просторовому кластері. Поряд з описом цього аналізу станом на зараз варто збудувати нібито «дзеркало» аналітичної таблиці з відстанню в ½ покоління вперед – це ті самі елементи аналізу, що й зараз, але з передбачуваними результатами за найбільш ймовірного сценарію розвитку. В процесі потрібно визначити такий суттєвий параметр як ступінь гнучкості проектування у майбутнє та характер диспозиції основних ліній, що формують сценарії майбутнього. Чи це одна основна і декілька малих вздовж основної? Чи 2-3 рівнозначних альтернативних шляхи? Чи можливий перелам на середині в залежності від суттєвих соціально-економічних рішень? Можливі й інші диспозиції сценаріїв, що формуються в основному параметрами циклу та в меншій мірі іншими згаданими факторами. Аналіз повинен враховувати ресурсну забезпеченість на момент «зараз» та за кожного сценарію.

Список літератури:

1. Dobson R. (1977). Urban Decline in Late Medieval England. Transactions of the Royal Historical Society, 27, 1-22. doi:10.2307/3679185.
2. Smith Adam. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. Edited by Sálvio M. Soares. MetaLibri, 2007.
3. Сутність категорії «територіальна організація суспільства» / Г.П. Підгрушний // Проблеми суспільної географії : Зб. наук. пр. – К.: Інститут географії НАН України, 2010. – Вип. 1. – С. 49–54.
4. Віднянський С.В. Австро-Угорщина [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2003. – 688 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Avstro_Uhorschyna.
5. Антонінський край у просторі і часі : матеріали Міжнар. наук.-краєзн. конф., 11–14 черв. 2008 р., смт Антоніни Красилів. р-ну Хмельниць. обл. / ред.: М.Ю. Костриця; Житомир. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти, Житомир. обл. краєзн. музей, Центр дослідж. історії Поділля Ін-ту історії України НАН України при Кам'янець-Поділ. нац. ун-ті. – Житомир: В.Котвицький, 2008. – 308 с.

ОБЗОР ОПРЕДЕЛИТЕЛЕЙ КЛАСТЕРНОЙ СИСТЕМЫ ПОСЕЛЕНИЙ В СООТВЕТСТВИИ С ПРОСТРАНСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИЕЙ ТЕРРИТОРИИ

Статья представляет серию дискурсов, которые выделяет типы государств-мистоутворювачив и развивает дискуссию о факторах совместимости промышленных городов с сельскохозяйственной деятельностью. Определены типичные поселения, входящих в территориальный кластер, и типы самых кластеров. Автор предлагает пути улучшения описанных недостатков для использования в программно-ориентированном подходе к управлению развитием поселений и территорий.

Ключевые слова: программно-ориентированный подход (ПОП), инициативная группа, стратегия, объединенная территориальная община, кластер.

AN OVERVIEW OF THE DETERMINANTS OF THE CLUSTER SYSTEM OF SETTLEMENTS IN ACCORDANCE WITH THE SPATIAL ORGANIZATION OF THE TERRITORY

The article presents a series of discourses that highlight types of city-founding states and develops a discussion on the factors of compatibility of industrial cities with agricultural activities. The typical settlements included in the territorial cluster and the types of clusters themselves are determined. The author suggests ways to improve the described shortcomings for use in a software-oriented approach to managing the development of settlements and territories.

Key words: program-oriented approach (POA), initiative group, strategy, united territorial community, cluster.